

O paradižniku – vzgoja, oskrba in bolezni

Paradižnik spada v botanično družino razhudnikovk, kar pomeni da je v sorodu s krompirjem. Ta botanična družina je precej razširjena, v vseh podnebnih pasovih; vanjo spadajo poleg paradižnika še paprike, feferoni, jajčevci in kot zanimivost tudi petunije, ki jih poznamo kot okrasne rastline za korita na balkonih. To, da je paradižnik

sorodnik krompirja, je zelo pomembno in veliko težav z gojenjem paradižnika izhaja ravno iz tega.

Paradižnik spada med vrtnine, ki so zelo požrešne in potrebuje veliko hranil. Še najbolje je, da gredo pripravimo in pognojimo s hlevskim gnojem že jeseni; če to delamo spomladi, potem mora biti preperel (uležan). Če smo to naredili dobro, potem dognojevanje med rastno dobo ni potrebno; dodajamo samo tista gnojila, ki zadovoljijo pomanjkanje posamezne snovi (kalcija, kalija, magnezija...), kar opazimo na samih rastlinah. Ne smemo dodajati preveč gnojil z dušikom, ker to vzpodbuja rast zelene listne mase, manj pa je cvetov in posledično plodov.

Paradižnik presajamo vedno globlje, kot je rasla sadika. Nekateri prakticirajo tudi poseben način sajenja, kjer steblo rastline poležejo v zemljo. Paradižnik ima namreč sposobnost tvorbe stranskih, dodatnih korenin na steblo, kar mu omogoča tvoriti obsežen in močen koreninski sistem. Izberemo mesto, ki je osončeno cel dan, ker je paradižnik ljubitelj sonca in toplote. Preden sadiko prenesemo na gredo, mora biti utrjena, navajena na zunanje temperature in tudi sončne žarke; nikakor je ne smemo naravnost iz stanovanja preseliti na prosto.

Pravi termin sajenja paradižnika je tradicionalno po ledenih možeh, to je v naših krajih po zadnji nevarnosti slane. Seveda marsikdo to hoče prehiteti in že kar nekaj tednov so sadike v prodaji, nestrpni vrtničkarji pa polnijo gredice in postavljajo tunele. Tudi če sadika preživi, zastane v rasti in ima dolgotrajne posledice. Če ste jih sadili sredi aprila to ne pomeni, da boste imeli paradižnike na mizi en mesec prej kot ostali – lahko se zgodi da celo kasneje. Temperatura ozračja mora biti podnevi okrog 18°C, ponoči po možnosti ne manj kot 10°C, zemlja mora imeti vsaj 10°C stalne temperature.

Kole, ob katere bomo privezali paradižnik, zapičimo v tla preden posadimo sadike. Morajo biti dovolj močni, da držijo rastlino skozi celo rastno dobo. Paradižnik privežemo ob kol, grmičaste sorte kola ne potrebujejo. Razdalja med rastlinami vsaj 70 cm, med vrstami 100 cm – listi rastlin naj

se ne dotikajo, rastline morajo biti posajene zračno, prevetreno, kar pomaga pri preprečevanju bolezni. Redno obtrgavamo zalistnike, pri grmičastih sortah to ni potrebno. Med sezono rahljamo zemljo okrog rastline, obvezno uporabimo organsko zastirko, lahko pa paradižnik posadimo tudi na črno folijo, ki zadržuje vlago v zemlji in preprečuje rast plevela.

Paradižnik potrebuje med rastjo veliko vlage. Znan je podatek, da ena rastlina potrebuje na dan 4l vode. Predvsem je pomembno, da je zemlja namočena v globino okrog 30 cm. Če se zgornja plast izsuši, še ne pomeni, da je zemlja suha tudi v globino. To je velikokrat napaka vrtničkarjev, ki po zgornji plasti sodijo o zalitosti rastline in njeni potrebi po vodi.

Paradižniku med rastjo odstranjujemo zalistnike, to so poganjki, ki pri visokih sortah paradižnikov poženejo med listom in stebлом. Bolje je, da odstranjujemo majhne, pri večjih je »rana«, ki nastane, ko zalistnik odtrgamo, večja in s tem več možnosti za okužbo rastline. S tem, ko smo odtrgali zalistnik, smo pravzaprav odstranili poganjek za novo vejo oz. vrh. Navadno gojimo paradižnik z enim do dvema vrhovoma, proti koncu rastne dobe, to je navadno v avgustu, odrežemo tudi vrh; s tem rastlina ne tvori novih poganjkov s cvetovi, dozori že nastavljeni plodovi. Med rastjo tudi obtrgavamo spodnje liste rastline, ki navadno prvi zbolijo. S tem poskrbimo tudi za zračnost med rastlinami. Potrgamo vedno liste do prvih plodov, ne višje.

Kaj pa bolezni na paradižniku? Zakaj se nam zdi zadnje čase ena najbolj problematičnih vrtnin na našem vrtu? Omenila sem že, da sta paradižnik in krompir v sorodu in da se bolezni s krompirja prenašajo tudi na paradižnik – najbolj znana je krompirjeva plesen, ki po naših vrtovih, na katerih je vedno dovolj krompirja, uničuje tudi paradižnik. Zato je eno izmed pravil, da na isto mesto, kjer je rasel krompir, najmanj dve leti ne sadimo paradižnika in da je znotraj istega vrta paradižnik posajen čim dalj stran od krompirja, kar je na majhnih mestnih vrtničkih praktično nemogoče. Tudi ne bo pomagalo, če se krompirju na svojem vrtu odpoveste, saj bo rasel pri prvem ali drugem sosedu in ogrožal vaš nasad paradižnika. Bolezen se razširi v vseh smereh, trosi ostanejo na vrtu, najbolj ugodne razmere za razvoj bolezni pa so konec poletja, v avgustu, ko so že nižje temperature in večja zračna vlaga. Najbolj ugodne temperature za razvoj bolezni so od 12-24°C ter vlaga na listih rastlin, zato vedno poudarjamo, da pri zalivanju paradižnika ne močimo po listih. Plesen poznamo po tem, da se na listih pojavijo rumeno sive lise, listi začnejo rjaveti in propadati, propadajo tudi plodovi. Tudi na spodnji strani listov lahko opazimo belkasto plesnivo prevleko. V kratkem lahko zgubimo celoten nasad.

Kako se obraniti plesni na paradižniku? Najbolj znan način je tunel za paradižnik. Tudi pri tem veljajo pravila, kako mora biti narejen. Ni treba, da je paradižnik okrog in okrog obdan z zaščito, dovolj je streha, ki pa mora biti dovolj visoka (vsaj 2m) in prozorna, da rastlina dobi dovolj svetlobe. Paradižnika ni priporočljivo oviti v kopreno, saj ni dovolj zračna, znotraj zastaja vlaga in škodi rastlini. Upoštevati moramo tudi to, da koprena prepušča vodo in bo rastlina mokra po listih.

Kaj pa preventiva? Uporabimo lahko pripravke, ki rastlino krepijo in naredijo bolj odporno proti boleznim. Eden izmed pripravkov je iz njivske preslice, s katerim enkrat tedensko in po dežju škropimo rastline paradižnika. Znano je tudi škropljenje z mlekom (mleko in voda v razmerju 3:7, lahko dodamo še kapljico detergenta za posodo, da se lepše razprši po listih);

škropiti moramo redno, vsaj 1x tedensko, lahko tudi pogosteje, če je večja nevarnost širjenja bolezni. Mleko na rastlinah ustvari pogoje, ki so za razvoj bolezni neugodni, hkrati pa vsebuje veliko kalcija, ki je potreben za razvoj zdravih plodov. Lahko zalijemo tudi po tleh, okrog rastline.

Druge težave, s katerimi se srečamo pri gojenju paradižnika:

Na plodovih se pojavijo velike rjave, gnilobne lise in plodovi propadejo – to je znak pomanjkanja kalcija, ki ga rastlina pridobiva iz tal. Vzrok je lahko preveč gnojenja z dušikom in slabo zalivanje. Pomaga listno gnojilo s kalcijem (škropimo).

Plodovi pri peclju postanejo rumeni in oleseneli – znak pomanjkanja kalija. Uporabimo posebno kalijevo gnojilo za paradižnik, zalivamo z gabezovo prevrelko ali uporabimo lesni pepel.

Zvijanje listov – listi se včasih začnejo zvijati, kot da se bodo posušili in propadli, gre pa le za odziv rastline na temperaturne šoke in preveč obtrgavanja listov in zalistnikov in ne za bolezen.

Marjana Kajzer Nagode

mentorica na učnem zelenjavnem vrtu MOL